

HUBERT VAN DE WEERD (1878-1951)

1923

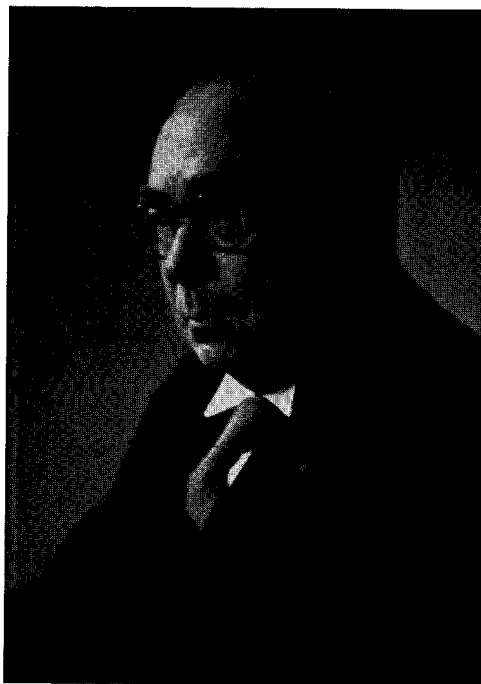
Hubert Van de Weerd werd geboren in het Limburgs dorpje Elen op 5 november 1878 en overleed te Brussel op 30 mei 1951.

Na schitterende middelbare studies op het College van het Heilig Kruis te Maaseik en op het Klein Seminarie te St. Truiden, studeerde hij van 1898 tot 1901 klassieke filologie te Leuven, waar de kanunniken Sencie en Remy zijn grote meesters waren. In 1901 tot doctor gepromoveerd, in hetzelfde jaar uitgeroepen tot laureaat van de reisbeurzenwedstrijd, was hij hierop gedurende 22 jaar werkzaam in het middelbaar onderwijs als leraar aan de koninklijke athenea van, achtereenvolgens, Tongeren, Oostende, opnieuw Tongeren en Antwerpen.

Het verblijf in de Scheldestad — van 1919 tot 1923 — opende voor hem brede perspectieven en luidde een vruchtbare periode in: in 1919 stichtte hij er, met juffrouw Belpaire en E. P. Janssens O. P., de Katholieke Hogeschool voor Vrouwen, en de aangehechte Instituten. Van deze instelling werd hij de tweede rector en voorzitter van de beheerraad, waardoor hij in staat werd gesteld zijn grote organisatorische gaven tentoon te spreiden.

In 1923 werd hem de leerstoel voor de Geschiedenis der Oudheid toevertrouwd aan de Rijksuniversiteit te Gent, waar hij gedurende 25 jaar, tot aan zijn emeritaat in 1948, doceren zou. Van 1932 tot 1936 was hij provinciaal senator voor Oost-Vlaanderen; hij was ook voorzitter van de Bond der Kroostrijke Gezinnen te Gent (hij had zelf tien kinderen), en werd, om zijn grote wetenschappelijke verdiensten, in 1939 lid van de pas gestichte Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten.

Het wetenschappelijk oeuvre van prof. Van de Weerd kan worden voorgesteld als een drieluik, waarvan het middenstuk gevormd wordt door het in 1928 verschenen werk „*Het Parthenoon en Pheidias*”, de twee zijpanelen (beide omringd door een reeks kleinere studies) resp. door het in 1907 uitgegeven boek „*Etude critique sur trois légions romaines du Bas-Danube (...), suivie d'un aperçu général sur*

l'armée romaine de la province de Mésie inférieure sous le Haut-Empire" en het voortreffelijke werk „*Inleiding tot de Gallo-Romeinse Archeologie der Nederlanden*”, in 1944 van de pers gekomen. Deze driedelige verdeling is een getrouwe weerspiegeling van de vele en verscheidene vakken door prof. Van de Weerd met een zelfde meesterschap beoefend.

De overgang van de epigrafie, waarop de studie uit het jaar 1907 berust, naar de kunstgeschiedenis en later nog naar de archeologie, bepaaldelijk de Gallo-Romeinse oudheidkunde, werd aan prof. Van de Weerd niet alleen opgelegd door zijn onderscheidene leeropdrachten, maar biedt meteen een boeiend beeld van de ontwikkelingsgang der historische wetenschap in de laatste honderd jaar.

Inderdaad, de *terrae incognitae* van het leger, de administratie, de corporaties, de provincies van het Romeinse Imperium werden in de tweede helft van de negentiende eeuw voor de wetenschappelijke ontdekking toegankelijk gesteld door een uitzonderlijke opbloei van de epigrafie die, vooral met de reuzenarbeid van Theodor Mommsen in het *Corpus Inscriptionum Latinarum*, haar karakter en materiaal streng-wetenschappelijk kreeg bepaald. Ook Van de Weerd is zijn wetenschappelijke loopbaan als epigrafist begonnen: zijn werk van 1907, hoofdzakelijk gebaseerd op het derde deel van het *Corpus*, bestudeert de drie aan de Beneden-Donau gelegeerde Romeinse legioenen, waarbij in een eerste gedeelte naam en bijnaam, kentekens, lichting, standplaatsen, kampen en veldtochten van elke troep worden onderzocht en tevens een prosopografie van officieren en manschappen opgesteld, en in een tweede gedeelte een geslaagde synthese van het Romeinse leger van Moesia Inferior wordt ontworpen. De resultaten van dit stevig-gedokumenteerde werk zijn later door E. Ritterling in zijn klassiek-geworden artikel „*Legio*” van de *Real-Encyclopädie* dankbaar benut.

Hoewel prof. Van de Weerd reeds zeer vroeg naar een ander studieterrein uitzag, bleef hij immer in zijn cursus van Romeinse epigrafie zijn vertrouwdheid met en zijn liefde voor deze tak der wetenschap tentoonspreiden. Niet alleen verschenen nog herhaaldelijk van zijn hand stevige opstellen, op epigrafische bronnen opgebouwd, maar belangrijker is wellicht dat hij door zijn bezielend onderwijs en zijn nooit falende belangstelling bij zijn leerlingen een aandacht heeft gewekt en een wetenschappelijke ijver geïnspireerd, die in vele doctors- en licentiaatsverhandelingen konden worden aan het werk gesteld en, bepaaldelijk wat betreft de samenstelling van de Romeinse Senaat onder het Hoge Keizerrijk, studies van ernstige waarde hebben geleverd.

De archeologie in het algemeen en de Gallo-Romeinse in het bijzonder hadden echter eveneens zeer vroeg zijn belangstelling gewekt. Reden hiertoe is wellicht dat zijn taak in het middelbaar onderwijs het dagelijkse contact met het *Corpus* onmogelijk maakte, en tevens dat zijn geboortestreek zo rijk aan archeologische overblijfselen bleek te zijn. Maar de diepere grond kan zijn dat na de dood van Mommsen en zijn grote leerlingen de exclusieve belangstelling voor de epigrafie ging tanen, en de archeologie en de prehistorie thans aller aandacht vroegen: met de nieuwsgierigheid die het natuurlijke kenmerk van zijn geest was, verlangde Van de Weerd deze nieuwe domeinen en mogelijkheden te exploreren.

De quintessens van zijn archeologische arbeid heeft hij neergelegd in het standaardwerk dat het tweede zijpaneel van de boven geschetste triptiek uitmaakt: „*Inleiding tot de Gallo-Romeinse Archeologie der Nederlanden*”. Deze *summa* van onze nationale oudheidkunde is het langzaam gerijpte product van jarenlange studie en van vele publicaties die haar zijn voorafgegaan. Bedoelde opstellen, waarmee H. Van de Weerd steeds opnieuw het belang van de *civitas Tungrorum* in de Romeinse tijd heeft onderstreept, zouden volstaan hebben om zijn faam als archeoloog te vestigen. Zijn verdienste is echter groter: samen met J. Breuer leidde hij vanaf 1930 verscheidene opgravingscampagnes, die tot doel hadden de omheiningmuur van Tongeren te bestuderen. Niet alleen door deze streng-wetenschappelijk gevoerde opgravingen betoonde Van de Weerd zich de vernieuwer van de archeologische studie in België, maar ook door geschoolde archeologen te vormen en coördinatie te brengen in de vroeger verspreide krachtsinspanningen. Zijn oefeningen van nationale archeologie, uitgegroeid tot een leerstoel voor nationale oudheidkunde en algemene prehistorie, de door hem aangelegde bibliotheek van nationale archeologie, de door hem — samen met dhr. Breuer — verzorgde kroniek *Archéologie* in *L'Antiquité Classique* (van welk hoogstaand tijdschrift hij medestichter, kronieksecretaris en uiteindelijk directeur was), zijn bestuursfunctie bij het *Instituut voor nationale Oudheidkunde*, grotendeels dank zij zijn bemoeiingen in 1930 te Brussel opgericht, zijn werkzaamheid bij het „*Comité des Fouilles*” na de tweede wereldoorlog door de regering in het leven geroepen: het waren alle zovele bijdragen tot de wetenschappelijke en gecoördineerde studie der geschiedenis van België en van zijn bewoners, vanaf de oudste tijden. Zijn activiteit heeft uiteindelijk het nationale bodemonderzoek geheven op een benijdenswaardig peil, dat door zijn leerlingen en opvolgers bestendig is opgevoerd.

Ik heb tot hiertoe twee aspecten belicht van de wetenschappelijke activiteit van prof. Van de Weerd aan de Gentse universiteit en daarbuiten. Hij werd echter, bij zijn benoeming, ook nog belast met het onderwijs in de archeologie en de kunstgeschiedenis van Griekenland en Rome: aldus kon hij trouwens de diep-betreurde prof. Bouchery vormen, die reeds zo hoge verwachtingen had ingelost. En met hoeveel liefde heeft onze Meester ook zelf deze leeropdracht vervuld. Waarlijk, zijn uiteenzettingen over de geschiedenis van de Griekse beeldhouwkunst, over de evolutie van de antieke schilderkunst, over de Griekse keramiek, over de Griekse en Romeinse architectuur, over het Romeins portret, zij behoren alle tot de meest dankbare herinneringen die wij van ons universitair onderwijs hebben bewaard. Er lag iets wonderbaars, iets bijzonder aantrekkelijks in deze lessen, waarin hij de preciese nauwgezetheid van de archeoloog wist te paren aan de innerlijke ontroering van de kunstminnaar. Deze zelfde combinatie van wetenschappelijke accuratesse en van fijne aanvoeling van het Helleense schoonheidsideaal maakt de bekoring uit van zijn „*Het Parthenoon en Pheidias*”.

Zo dan, door de ongewone veelsoortigheid van zijn onderwijs, is hem de benijdenswaardige taak voorbehouden geweest aan de Gentse rijksuniversiteit vele studentengeslachten vertrouwd te maken met die aspecten welke de meest

karacteristieke wezenstrekken uitmaken van de twee antieke volkeren, die als een lichtbaken blijven schitteren in de pelgrimstocht der mensheid.

Het beeld dat ik zoëven ophing van een goed gevulde wetenschappelijke carrière zou onvolledig zijn, indien ik niet met aandrang wees op de grote verdiensten die prof. Van de Weerd zich heeft verworven door het vormen van een schaar uitgelezen leerlingen, aan wie de taak werd opgedragen zijn werk voort te zetten. Zeker, de invloed die van zijn colleges op de studenten afstraalde, was overgroot. Maar voor hem waren de cursussen slechts aanleiding tot occasioneel verkeer met zijn leerlingen. Steeds heeft hij gestreefd naar onmiddellijke, persoonlijke contactname met die studenten wier belangstelling binnen de grenzen van zijn werkterrein lag, en steeds stond hij ten dienste van hen die op zijn eruditie en op zijn spreekwoordelijke hulpvaardigheid een beroep kwamen doen. Zijn diepe invloed was het gevolg van een bijna dagelijks contact met hen, in het seminarie, in zijn gastvrij studievertrek, bij lange wandelingen en (waarom zouden wij het verzwijgen?) bij urenlange discussies in een gezellig hockje van een of ander Gents café. Met welke warme belangstelling volgde de Meester de eerste wankele schreden van de dienaars dezer grilligste aller Muzen, Klio! En met welke vaste hand leidde hij zijn discipelen! Zeker, de methode van de profeten der historie, die de geschiedkundige feiten persen willen in het keurslijf van hun metafysische beschouwingen om aldus de wetmatigheid van het historisch gebeuren vast te leggen, was niet de zijne: de speurdersarbeid naar het verloop der geschiedenis vond hij reeds zwaar genoeg — en terecht.

Een voorzichtige koenheid echter schrikte hem niet af: het woord „arbeids-hypothese” klonk honderdmaal in zijn mond. Maar geen hypothese zonder aanvaardbare grond, dat was zijn gebiedende eis: waar was de tekst, waar de inscriptie, waar het voorwerp dat de onderstelling stutten kwam? Dat precies hebben wij in hem blijvend gewaardeerd: deze wonderbare combinatie van vernieuwingsdrang van het historisch beeld, gepaard aan een bezonken-nuchter oordeel en een uitgesproken hostileit voor alle dogmatisch apriorisme.

De enige taak van de historicus, in zijn ogen, bestond er in een eerlijk dienaar der waarheid te zijn: Mommsen's leuze „*die immer sich selbst und anderen Rechenschaft legende Wahrheitsforschung*” was zijn hoogste betrachtting. Dit is het credo dat hij als een heilzame viatiek aan zijn leerlingen heeft medegegeven.

P. LAMBRECHTS

PUBLIKATIES VAN HUBERT VAN DE WEERD

IN BOEKVORM

Etude critique sur trois légions romaines du Bas-Danube (V Macedonica, XI Claudia, I Italica), suivi d'un aperçu sur l'armée romaine de la province de Mésie inférieure sous le Haut-Empire. Louvain-Paris, 1907.

De Civitas Tungrorum. Kath. VI. Hoogeschooluitbreiding, Antwerpen, 1914.

Het Parthenon en Pheidias. Kath. VI. Hoogeschooluitbreiding, Antwerpen, 1928.

Inleiding tot de Gallo-Romeinsche Archeologie der Nederlanden. Antwerpen, Standaard, 1944.

ALS BIJDRAGEN IN TIJDSCHRIFTEN EN VERZAMELWERKEN

- Contributions à l'histoire des légions romaines: I. Date de l'arrivée de la légion XI Claudia en Mésie inférieure. II. Participation de la légion XI Claudia à la guerre d'Antonin le Pieux contre les Maures d'Afrique (a. 145-149).* MB, V, 1901.
- Contributions à l'histoire des légions romaines: III. Date de l'arrivée de la légion II Italica dans la province de Norique. IV. M. Aquilius Felix.* MB, VII, 1903.
- De Godsdienst der Grieken.* Kath. Vl. Hoogeschooluitbreiding, 43 pp. Antwerpen, 1905.
- Les Tungri dans l'armée romaine.* Mélanges Moeller, Louvain, 1913.
- De Tungri in het buitenland.* Bull. de la soc. sc. et litt. du Limbourg, 1915.
- Opgravingen in den tuin van het Koninklijk Athenaeum te Tongeren. Een Romeinsche villa uit de 4e eeuw na Chr.* Bull. de la soc. sc. et litt. du Limbourg, 1919.
- Twee merkwaardige Romeinsche potten van Tongeren.* Mélanges de Borman, Liège, 1919.
- Sculptures romaines inédites de Tongres.* MB, XXXII, 1928.
- Bénitier ou fonts baptismaux de Heur-le-Tiexhe.* MB, XXXII, 1928.
- L'origine de la ville de Tongres.* MB, XXXIII, 1929.
- De Grieksche Volksverhuizingen.* Dietsche Warande en Belfort, 1929.
- Enceintes romaines et vieux murs de Tongres.* RBPH, IX, 1930.
- Un nouveau monument romain des environs de Tongres.* Mélanges P. Thomas, Bruges, 1930.
- Fouilles archéologiques de Tongres (met J. BREUER).* Bull. Touring Club de Belgique, 1930.
- Oudheidkundige opgravingen te Tongeren (met J. BREUER).* Bull. Touring Club v. België, 1930.
- Oudheidkundige opgravingen te Tongeren (met J. BREUER).* Toerisme, 1930.
- Een nieuw opschrift van Korinthe.* RBPH, X, 1931.
- Les monnaies romaines trouvées au cours des fouilles de Brunehaut-Liberchies (met R. DE MAEYER).* Rev. belge de Numism., 1931.
- Fouilles archéologiques de Tongres (met J. BREUER).* Bull. Soc. Sc. et Litt. du Limbourg, 1932.
- Oudheidkundige opgravingen van 1930-1931.* Nova et Vetera, 1932.
- Oudheidkundige opgravingen te Tongeren (met J. BREUER).* Limburg, 1932.
- Une nouvelle pierre à quatre divinités trouvée à Heers, près de Tongres.* RBPH, XI, 1932.
- Romeinsche Terra-cotta-beeldjes van Tongeren.* AC, I, 1932.
- Les récents progrès de l'archéologie nationale.* AC, I, 1932.
- Romeinsche Terra-cotta-beeldjes van Tongeren.* AC, II, 1933.
- Antiquités romaines découvertes à Tongres. A propos d'un article récent (met J. BREUER).* Chronique arch. du Pays de Liège, 1935.
- Les Fouilles de Tongres en 1934 et 1935. Rapport provisoire (met J. BREUER).* AC, IV, 1935.
- Het oude Tongeren.* Jaarboek van het Limburgsch Gesch. en Oudheidk. Genootschap, 1936.
- De nationale oudheidkunde.* Wetenschap in Vlaanderen, 1936.
- De vroegste geschiedenis van Vlaanderen (met R. DE MAEYER).* In: De Geschiedenis van Vlaanderen, I. Antwerpen, 1936.
- L'Institut d'histoire de l'art et d'archéologie de l'Université de Gand.* Bulletin de l'office des instituts d'archéologie et d'histoire de l'art, édité par l'Institut International de Coopération intellectuelle. Paris, 1936-1937.
- Notes d'épigraphie latine. I. L'Ala Afrorum. II. La Cohors I Flavia Cilicum Equitata.* AC, VI, 1937.
- Notes d'épigraphie latine, III: Une vexillation des troupes de la Pannonie supérieure en Palestine.* AC, VII, 1938.
- Archéologie, 1938 (met J. BREUER, e.a.).* AC, VII, 1938.
- Note sur les corps d'archers au Haut-Empire (met P. LAMBRECHTS).* Laureae Aquincenses memoriae Valentini Kuszinsky dicatae, I. Budapest, 1938.
- Archéologie, 1939, 1 (met J. BREUER e.a.).* AC, VIII, 1939.
- Archéologie, 1939, 2 (met J. BREUER e.a.).* AC, VIII, 1939.
- Het Economisch Bloeitijdperk van Noord-Gallië in den Romeinschen Tijd.* Kon. Vl. Academie voor Wetensch., Lett. en Schone Kunsten v. België, n° 4, 1940.
- Archéologie, 1940 (met J. BREUER, e.a.).* AC, IX, 1940.

Archéologie, 1941 (met J. BREUER, e.a.). AC, X, 1941.
Archéologie, 1942, 1 (met J. BREUER, e.a.). AC, XI, 1942.
Archéologie, 1942, 2 (met J. BREUER, e.a.). AC, XI, 1942.
Bronzen beeldjes uit het oudheidkundig museum van Aalst (met S. J. DE LAET). Gentsche Bijdragen tot de Kunstgesch., IX, 1943.
Archéologie 1943 (met J. BREUER e.a.). AC, XII, 1943.
Archéologie 1944 (met J. BREUER, e.a.). AC, XIII, 1944.
Archéologie 1945, 1 (met J. BREUER, e.a.). AC, XIV, 1945.
Archéologie 1945, 2 (met J. BREUER, e.a.). AC, XIV, 1945.
Archéologie 1946, 1 (met J. BREUER, e.a.). AC, XV, 1946.
Archéologie 1946, 2 (met J. BREUER, e.a.). AC, XV, 1946.
Archéologie 1947, 1 (met J. BREUER, e.a.). AC, XVI, 1947.
Archéologie 1947, 2 (met J. BREUER, e.a.). AC, XVI, 1947.
Archéologie 1948 (met J. BREUER, e.a.). AC, XVIII, 1949.
Note d'épigraphie latine. La Cohors Asturum et Callaecorum et la Cohors I Asturum et Callaecorum (met S. J. DE LAET). Latomus, VIII, 1949.